

Nr 175.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1947/48 till statsbidrag till undervisningsmateriel vid folk- och småskolor; given Stockholms slott den 7 mars 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Josef Weijne.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1947.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne följande.

Under åttonde huvudtiteln, punkten 224, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1947/48 till Folkskolor m. m.: Underhålls- och materielbidrag ett förslagsanslag av 2 900 000 kronor.

Med skrivelse den 10 december 1946 ha 1945 års folkskolesakkunniga överlämnat utredning och förslag angående statsbidrag till undervisningsmateriel vid folk- och småskolor. Över ifrågavarande förslag ha utlåtanden avgivits

av skolöverstyrelsen, statskontoret och riksräkenskapsverket, varjämte tillfälle att yttra sig beretts Sveriges överläraresförbund, federationen Sveriges allmänna folkskolläraförning, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

Sedan ärendet numera färdigberetts, torde jag åter få anmäla detsamma.

1. Det nuvarande underhålls- och materielbidragets tillkomst m. m.

Sedan skatteutjämningsberedningen 1932 framlagt sitt principbetänkande, som bland annat innehöll förslag om att staten i betydligt större utsträckning än dittills skulle övertaga kostnaderna för folkskoleväsendet, tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet enligt givet bemyndigande den 3 januari 1934 särskilda sakkunniga, 1934 års folkskolesakkunniga, för att i detalj utreda dessa spörsmål. I direktiven angavs bland annat, att de sakkunniga borde närmare undersöka, om de statliga bidragen borde avse även distriktens utgifter för inventarier och undervisningsmateriel. I november 1934 avlämnade de sakkunniga betänkande och förslag angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m. (stat. off. utr. 1934: 47), innebärande, såvitt nu är i fråga, att för underhåll av undervisningslokaler (klassrum, specialrum, gymnastiksal, slöjdsalar och rum för undervisning i hushållsgöromål) samt för tillhandahållande av inventarier och undervisningsmateriel till desamma skulle utgå ett gemensamt statsbidrag, benämnt underhållsbidrag. De sakkunniga förordade, att detta bidrag skulle bestämmas till 50 kronor, när det gällde skoldistriktet tillhöriga lokaler, och 25 kronor, såvitt fråga vore om förhyrda lokaler, allt per lärosal och år. Beloppet kunde, anförde de sakkunniga, måhända vid första påseendet förefalla ringa, då det gällde bidrag till tre olika utgiftsposter. De sakkunniga ville emellertid betona, att det här vore fråga endast om bidrag till och icke ett totalt övertagande av kommunernas kostnader för berörda ändamål. Även med ett belopp av 50 kronor per år och lokal syntes dock enligt de sakkunnigas mening flertalet kommuner erhålla en icke obetydlig lättnad i sina ifrågavarande utgifter.

I skolöverstyrelsens utlåtande över ifrågavarande förslag vitsordades, att undervisningsmaterielen i en del skolor, särskilt på landsbygden, vore av otillfredsställande beskaffenhet och att det för den skull vore av stor betydelse, om statsbidrag kunde beviljas. Det av de sakkunniga föreslagna sammanlagda bidraget till underhåll av lokaler samt till inventarier och undervisningsmateriel fann överstyrelsen visserligen väl lågt men ansåg dock, att det skulle medföra viss lättnad i kommunernas utgifter.

Enligt propositionen 1935: 174 biträdde föredragande departementschefen de sakkunnigas förslag om statsbidrag till ifrågavarande kostnader för folk-

skoleväsendet samt fann de föreslagna statsbidragsbeloppen icke giva anledning till erinran. Förslaget bifölls av riksdagen. I anslutning därtill meddelades i kungörelsen den 6 mars 1936 (nr 45) angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet bestämmelser i ämnet, vilka stodo i överensstämmelse med vad de sakkunniga föreslagit, dock att statsbidraget benämndes underhålls- och materielbidrag. Därvid föreskrevs i enlighet med de sakkunnigas förslag bland annat, att bidraget skulle utgå allenast för sådan lokal, som användes för sitt ändamål, dock att, om lokalen varit i bruk endast under en del av redovisningsåret, bidrag för det året skulle utgå oavkortat, ävensom att såsom villkor för bidragets utgående skulle gälla, att lokalen hölles i ett tillfredsställande skick och att inventarier, skolmöbler och undervisningsmateriel vore av beskaffenhet, som folkskolinspektören godkände.

År 1940 reducerades ifrågavarande bidrag till hälften. I *propositionen 1940: 155* hänvisades därvid till en av en särskild utredningsman inom finansdepartementet upprättad promemoria, vari framhölls att, om staten beträffande sina byggnader och sina institutioners materiel under då rådande förhållanden gjorde inskränkningar i det underhåll och den förnyelse, som under ett annat statsfinansiellt läge skulle ansetts skäliga, det med fog kunde begäras, att kommunerna i sina dispositioner för enahanda ändamål gjorde liknande inskränkningar.

Enligt kungörelsen den 24 maj 1940 (nr 431) om ändring i vissa delar av förutnämnda kungörelse den 6 mars 1936 *utgår sålunda ifrågavarande statsbidrag sedan den 1 juli 1940 endast med 25 kronor för varje skoldistriktet tillhörig lokal och med 12 kronor för varje av distriktet förhyrd lokal.*

2. Tidigare ändringsförslag.

Folkskolans besparings-sakkunniga.

Spörsmålet om ändrade bestämmelser i fråga om underhålls- och materielbidraget var sedermera föremål för överväganden av *folkskolans besparings-sakkunniga*, som i betänkande med förslag angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet (stat. off. utr. 1940: 24) föreslogo, att skoldistriktet i stället för underhålls- och materielbidrag skulle äga åtnjuta ett årligt materielbidrag med 25 kronor per skollokal.

Vid anmälan av *propositionen 1941: 140* förklarade emellertid föredragande departementschefen i anledning av nämnda förslag, att han i avbidan på kommunalskatteberedningens förslag icke kunde tillstyrka ett avskaffande av underhålls- och materielbidraget.

Kommunalskatteberedningen.

I betänkande med förslag till omläggning av den kommunala beskattningen (del III: Den kommunala skatteutjämningen, stat. off. utr. 1943: 43) fram-

lade sedermera *kommunalskatteberedningen* förslag till ändrade bestämmelser jämväl beträffande förevarande statsbidrag. Beredningen framhöll det som ett önskemål att bidragen höjdes, så att de bättre motsvarade skoldistriktens nödvändiga kostnader för de därmed avsedda ändamålen. Med hänsyn till rådande förhållanden inskränkte sig emellertid beredningen till att föreslå en gradering av bidragen efter skatteunderlaget inom den dåvarande kostnadsramen. Beredningen förutsatte dock, att de bidragsbelopp för skoldistrikt med normalt skatteunderlag, varå graderingen enligt beredningens förslag skulle grundas, efter utredning av sakkunnig myndighet avvägdes med hänsyn till dyrortsförhållandena. Beredningens förslag innebar, att underhålls- och materielbidrag skulle utgå för distriktet tillhörig eller av distriktet förhyrd undervisningslokal med 25 öre, respektive 12 öre för varje fullt total skatteören, varmed distriktets underlag för allmän kommunalskatt understeg 20 skattekrönor per invånare.

Skolöverstyrelsens förslag år 1944 m. m.

I en vid 1944 års riksdag väckt *motion (I: 239)* framhölls, att åtgärder borde vidtagas för en återgång till tidigare tillämpade grunder för underhålls- och materielbidraget beträffande lägre skolformer än A och B1 i folkskolan, varjämte motionären ifrågasatte, att den del av anslaget, som kunde beräknas avse undervisningsmateriel, skulle utgå per klass i stället för per undervisningsavdelning vid samtliga skolor utom dem av A-typ. Med anledning härav underströk riksdagen i sin skrivelse nr 258 vikten av att erforderliga medel stode till förfogande för inköp och underhåll av undervisningsmateriel samt uttalade, att goda skäl syntes tala för att en skyndsamt utredning verkställdes rörande de i ifrågavarande motion berörda spörsmålen. Med anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 9 juni 1944 skolöverstyrelsen att verkställa utredning i av riksdagen i nämnda skrivelse angivna hänseenden.

Skolöverstyrelsens utredning och förslag i ärendet avlämnades till Kungl. Maj:t den 10 oktober 1944. Överstyrelsen anförde därvid inledningsvis bland annat följande.

Redan då förslaget om statsbidrag för underhåll och undervisningslokaler samt för anskaffande av inventarier och undervisningsmateriel framlades, uttalade överstyrelsen att ett bidrag å 50 respektive 25 kronor för varje statsbidragsberättigad lokal vore väl lågt. Detta gäller givetvis i än högre grad med det nu rådande prisläget och sedan ifrågavarande bidragsbelopp reducerats till hälften. Av vad folkskolinspektörerna i sina yttranden anfört synes även framgå, att bidraget ej varit tillfyllest för de behov, bidraget vore avsett att tillgodose. Detta torde vara en av orsakerna till att flera folkskolinspektörer beteckna materielbeståndet i många skolor såsom anmärkningsvärt otillfredsställande. Detta omdöme verifieras genom de iakttagelser överstyrelsen gjort under sina inspektionsresor. Det är helt naturligt, att detta missförhållande särskilt framträder i en del skolor i landsbygdsdistrikt, av

vilka ett betydande antal har så svag ekonomisk bärkraft, att även en jämförelsevis ringa utgift för underhåll av lokaler och anskaffande av inventarier och undervisningsmateriel blir betungande. Då flertalet skolor av lägre skolform är tillfinnandes i sådana skoldistrikt, komma dessa skolor ofta att intaga en särskilt missgynnad ställning i här berörda avseenden. Det synes därför angeläget, att en ändring härutinnan på ett eller annat sätt kommer till stånd.

Med utgångspunkt från att någon större anslagsökning under då rådande förhållanden icke vore att påräkna för här ifrågavarande ändamål, diskuterade skolöverstyrelsen i fortsättningen, huruvida bidraget allt fortfarande borde avse såväl underhåll av skollokaler som anskaffande av inventarier och materiel. Överstyrelsen fann därvid att, ehuru starka skäl talade för att bidrag utginge för underhåll av skollokaler, nu utgående bidrag vore så lågt, att det borde avses som bidrag endast för anskaffande och underhåll av skolmöbler och andra inventarier samt undervisningsmateriel. Härigenom skulle det bli möjligt att i enlighet med ovan nämnda riksdagsmotion höja bidraget till inventarier och undervisningsmateriel till de framför allt på landsbygden förekommande skolorna av lägre skolform.

Angående behovet av statsbidragets differentiering med hänsyn till skolformen framhöll skolöverstyrelsen följande.

Det torde få anses obestriddigt att, om det nu utgående bidraget till största delen måste användas till anskaffande av undervisningsmateriel, skolor med flerklassiga läraravdelningar intaga ett ur anslagssynpunkt ogynnsammare läge än skolor av A-form. Enligt nu gällande bidragsgrunder utgår bidrag för enbart klassrummen till en A-skola med 7 läraravdelningar med 175 kronor, till en B1-skola med 3 läraravdelningar med 75 kronor och till en B2-skola med 2 läraravdelningar med 50 kronor. Beträffande viss materiel, såsom kartor och planscher, finnes i stort samma behov för var och en av nyssnämnda skolor. Detta gäller i viss mån även i fråga om materielen för naturkunnighetsundervisningen. Däremot erfordras särskilt för A-skolan med dess i regel avsevärt större lärjungeantal ett betydligt mera omfattande läseboksbestånd, för vars anskaffande och komplettering distriktet får vidkännas ganska stora utgifter.

Skolöverstyrelsen uttalade i anslutning härtill, att starka skäl funnes för införandet av ett med hänsyn till skolformerna differentierat statsbidrag samt för bibehållandet av den nu tillämpade ordningen, att bidraget utginge för undervisningslokal. I anslutning härtill föreslog skolöverstyrelsen, att ett s. k. inventarie- och materielbidrag skulle utgå enligt följande bestämmelser:

För anskaffande och underhåll av skolmöbler och andra inventarier samt undervisningsmateriel äger skoldistrikt åtnjuta årligt inventarie- och materielbidrag med nedan angivna belopp för varje distriktet tillhörig eller av distriktet förhyrd lokal, vilken användes som klassrum eller för undervisning i ämnena naturkunnighet, teckning, gymnastik, slöjd och hushållsgöromål. Bidraget utgår

- dels* för varje klassrum
- för folkskolavdelning i skola av A-form samt för småskolavdelning av a- och b-form med 25 kronor,
- för folkskolavdelning i skola av B1-form samt för skola av D1-form med 40 kronor, samt

för folkskolavdelning i skola av B2-form samt för skola av B3-form med 50 kronor,

dels ock för varje naturkunnighetsrum, teckningsal, gymnastiksal, slöjdsal och skolkök med 25 kronor.

Genomförandet av detta förslag beräknades av överstyrelsen medföra en årlig ökning av statens utgifter för ändamålet med 200 000 kronor. (Anslaget utgick då med 900 000 kronor.)

Flera folkskolinspektörer hade i sina yttranden uttalat sig för skärpta villkor för bidragets utgående. Så hade t. ex. framhållits lämpligheten av att förplikta skoldistriktet att dels tillskjuta ett belopp av minst samma storlek som statsbidraget, dels ock lämna redovisning för bidragsbeloppens användning. Överstyrelsen ansåge sig emellertid icke böra föreslå några åtgärder i denna riktning i annan mån än att den förordade skyldighet för skoldistriktet att upprätta och i varje skola hålla tillgänglig förteckning över inventarier och materiel.

I utlåtande över skolöverstyrelsens förslag ifrågasatte *statskontoret*, om icke underhålls- och materielbidraget borde kunna avvecklas, så att antalet bidragsformer för folkskoleväsendet kunde begränsas. Om Kungl. Maj:t emellertid ansåge skäl föreligga för ett bibehållande av detta statsbidrag och kommunalskatteberedningens förslag icke ansåges böra läggas till grund för ändrade bestämmelser på området, ville icke statskontoret motsätta sig en sådan jämkning av bestämmelserna, att en mera rättvis fördelning av bidragen möjliggjordes. Ändringen borde dock, framhöll statskontoret, icke bli så genomgripande som skolöverstyrelsen föreslagit. Statskontoret föreslog, att för skola av A-form och för småskolavdelning i skola av a- och b-form skulle utgå underhålls- och materielbidrag med oförändrade belopp, medan för skola av annan skolform bidrag skulle utgå med 40 kronor för distriktet tillhörigt och 20 kronor för av distriktet förhyrt klassrum. För undvikande av större kostnadsökning för statsverket vid ett genomförande av ändrade grunder för detta bidrag föreslog emellertid statskontoret, att bidrag icke längre skulle utgå för de lokaler, som i gällande författning benämnas »specialrum».

1945 års riksdag.

I 1945 års statsverksproposition (åttonde huvudtiteln, sid. 417 ff.) anförde föredragande departementschefen, att han funnit nödvändigt med en överarbetning av det av skolöverstyrelsen framlagda förslaget till ändrade grunder för underhålls- och materielbidraget, vilken lämpligen borde anförtros åt 1945 års folkskolesakkunniga, samt förordade, att de nuvarande statsbidragsgrunderna skulle bli gällande i avvaktan på resultatet av nämnda överarbetning.

I anslutning härtill uttalade riksdagen (skrivelse 1945:8, punkten 168), att den icke funnit anledning till erinran mot att en sådan överarbetning vidtoges. Riksdagen ansåge emellertid, att omedelbara åtgärder för att under-

lätta anskaffandet av ändamålsenlig undervisningsmateriel vore ofrånkomliga, åtminstone för de lägre skolformernas vidkommande. Med anledning av motioner i frågan (I: 159 och II: 248) beslöt därför riksdagen att som ett provisorium i avvaktan på en slutgiltig lösning av bidragsfrågan anvisa en till beloppet maximerad delpost å 100 000 kronor att i enlighet med Kungl. Maj:ts närmare bestämmande disponeras till bidrag till anskaffande av undervisningsmateriel för folk- och småskolor av lägre form än A och B1 i gällande undervisningsplan, vilka bidrag givetvis borde utgå utöver de belopp, som tillkomme skoldistriktet med stöd av gällande bidragskungörelse. Bestämmelser rörande dispositionen av nämnda delpost meddelades av Kungl. Maj:t den 15 mars 1946.

I en vid 1945 års riksdag i anslutning till propositionen nr 367 angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet väckt *motion* (II: 666) föreslogs, att riksdagen skulle medgiva, att statsbidrag finge utgå till anskaffande av för undervisning i slöjd erforderligt antal symaskiner även i skolor, där särskilda handarbetssalar icke inreddes. Riksdagen fann detta förslag beaktansvärt men utgick ifrån, att frågan skulle upptagas till övervägande i samband med den överarbetning av skolöverstyrelsens förslag rörande underhålls- och materielbidraget, som departementschefen funnit erforderlig.

Vissa framställningar.

I detta sammanhang torde få beröras ett par till Kungl. Maj:t inkomna framställningar rörande förevarande spörsmål.

Sålunda har *Sveriges folkskolläraryförbund* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 november 1945 hemställt, att bidraget till undervisningsmateriel helt måtte skiljas från motsvarande bidrag till underhåll av undervisningslokaler och anskaffande av skolmöbler, att bidraget till undervisningsmateriel finge utgå med $\frac{3}{4}$ av kostnaden för det av statens folkskolinspektör vitsordade årliga behovet av undervisningsmateriel för varje skola, att § 52 folkskolestadgan genom av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar eller på annat lämpligt sätt måtte kompletteras med förteckning över det minimum av undervisningsmateriel, som borde finnas i varje folkskola, samt att skoldistriktet måtte åläggas tillse, att erforderliga och praktiska utrymmen för förvaring av undervisningsmateriel funnes vid varje skola.

Vidare har *Sveriges småskollärarynnesförbund* i skrivelse den 12 juni 1946 framfört vissa synpunkter, vilka i huvudsak sammanfalla med de av folkskolläraryförbundet framförda. Därutöver har förbundet framhållit såsom önskvärt, att de mindre folkskolorna med få läraravdelningar bleve lika väl tillgodosedda som de större skolorna i fråga om undervisningsmateriel.

3. 1945 års folkskolesakkunnigas förslag.

Allmänna synpunkter.

De sakkunniga framhålla, att ett bidrag, som för närvarande uppgår till omkring en halv procent av det samlade bidraget till folkskoleväsendet, ur skatteutjämningsynpunkt måste vara av ganska ringa betydelse. Enligt de sakkunnigas mening har ifrågavarande bidrag i stället sin största betydelse såsom stimulerande till ett gott underhåll av skollokalerna och en god standard i fråga om inventarier och materiel. En väsentlig orsak till att bidraget likväl hittills icke fått större betydelse i nämnda hänseenden syntes ligga däri, att det varit för lågt och för schematiskt konstruerat. Det hade vidare varit svårt att kontrollera, att varje med bidraget avsett ändamål blivit i vederbörlig grad tillgodosett liksom att bidraget överhuvudtaget använts för därmed avsedda ändamål. I många fall ansåges bidraget ha tillförts skolkassan utan att mot detsamma svarande underhåll eller inventarie- och materielanskaffning kommit till stånd.

De sakkunniga ha kommit till den uppfattningen, att underhålls- och materielbidraget i dess nuvarande form icke fyller de krav, som böra ställas på detsamma. Vid de sakkunnigas överväganden rörande bästa formen för ett fortsatt statsbidrag till ifrågavarande ändamål hade i första hand följande särskilda spörsmål varit föremål för behandling:

- 1) huruvida bidraget allt fortfarande borde gälla såväl underhåll av lokaler, underhåll och anskaffande av inventarier som underhåll och anskaffande av undervisningsmateriel;
- 2) huruvida som hittills bidrag borde utgå med lika belopp för alla skollokaler eller om detsamma borde differentieras efter olika skolformer eller efter kommunernas ekonomiska bärkraft;
- 3) bidragets storlek; samt
- 4) kontrollen över bidragets användning.

Bidragets ändamål.

De sakkunniga föreslå, att det nuvarande underhålls- och materielbidraget ersättes av ett materielbidrag, avseende enbart anskaffande och underhåll av undervisningsmateriel.

De sakkunniga motivera först, varför de ansett sig böra uppgiva tanken på bidrag till underhåll av skollokaler.

Kommunernas kostnader för detta ändamål äro otvivelaktigt betydande. I Årsbok för Sveriges kommuner angivas folkskolornas samlade kostnader för »underhåll av fastighet, inventarier» för åren 1939—1942 till följande belopp:

år 1939	kronor	14 680 537
» 1940	»	12 234 562
» 1941	»	12 933 740
» 1942	»	13 577 160.

Av dessa år torde 1939 ha varit relativt normalt, medan de övriga säkerligen karakteriserats av en viss återhållsamhet beträffande underhållsarbeten. I de angivna summorna ingå, förutom kostnaderna för underhåll av skollokaler och skolinventarier, till viss del även kostnaderna för underhåll av lärar- och vaktmästarbostäder. Om dessa frånräknas, torde för år 1939 de egentliga kostnaderna för underhåll av skollokaler och skolinventarier kunna beräknas till 12 miljoner kronor. Räknar man med att antalet skollokaler i landet utgör i runt tal 35 000, kommer man till en årlig kostnad per lokal av cirka 340 kronor. Materiel- och arbetskostnader voro 1939 ännu jämförelsevis låga. De nuvarande priserna torde ligga cirka 50 procent högre, varför kostnaderna för underhåll av skollokaler och inventarier nu torde approximativt kunna beräknas till 500 kronor per lokal och år.

Beträffande det nuvarande underhålls- och materielbidraget, 25 kronor per lokal, finnas inga bestämmelser, som angiva fördelningen av detsamma på de olika ändamål, för vilka bidraget utgår. Även om hela bidraget avsåges för lokalunderhåll, vore det emellertid alltför oväsentligt för att kunna få någon egentlig betydelse. För att detsamma skall bli skoldistriktet till verklig nytta måste det vara av en helt annan storleksordning. De sakkunniga ha övervägt ett bidragssystem, differentierat efter skatteunderlaget i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller beträffande skolmåltiderna. Enligt sistnämnda system utgår till kommun med normalskatteunderlag — vilket angivits till 10 skattekrönor per invånare — statsbidrag med 80 procent av den beräknade normalkostnaden för skolmåltiderna. Om normalkostnaden för underhåll av en skollokal beräknas till 500 kronor per lokal, skulle hela kostnaden för folkskolornas underhåll av skollokalerna belöpa sig till 17,5 miljoner kronor per år. 80 procent härav utgöra 14 miljoner kronor. Statens bidrag skulle förmodligen något understiga detta belopp men dock tydligen uppgå till en mycket betydande summa.

Ett bidragssystem sådant som det här antydda skulle givetvis i väsentlig grad nedbringa kommunernas kostnader för underhåll av skollokalerna. Å andra sidan får icke förbises, att detsamma skulle i vissa fall bli alltför gynnsamt för kommunerna. Detta gäller i första hand kommuner med jämförelsevis nya skolbyggnader. För dessa ha betydande statliga byggnadsbidrag utgått, och underhållskostnaderna äro de första åren relativt obetydliga. Ett underhållsbidrag enligt här angivna grunder skulle säkert i rätt många fall komma att överstiga de verkliga kostnaderna.

De mycket betydande statsbidrag, som nu utgå till nybyggnader för folkskoleväsendet liksom till vissa mera omfattande ändrings- och reparationsarbeten i fråga om skolbyggnader, utgöra, anse de sakkunniga, närmast ett skäl till återhållsamhet från statens sida beträffande underhållsbidrag. Visserligen kan det sägas att, när staten i så hög grad bidrager till kostnaderna för nya skolbyggnader, det är av vikt, att kommunerna också stimuleras att väl sköta underhållet av desamma och att detta bäst sker genom relativt betydande bidrag av statsmedel till underhållet. De sakkunniga anse emellertid, att redan nu goda förutsättningar finnas för att detta underhåll ej skall bli eftersatt. Så t. ex. gäller enligt § 5 kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. som villkor för erhållande av statsbidrag, att distriktet för undervisningen tillhandahåller lämpliga lokaler. Vidare stadgas i § 3 mom. 2 kungörelsen den 31 december 1945 (nr 882) angående statsbidrag till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet som särskild förutsättning för

erhållande av statsbidrag till ändrings- och reparationsarbeten, att byggnadsföretaget icke föranletts av att skollokaler underhåll försumrats.

En betydande svårighet när det gäller att utforma ett lämpligt system för statsbidrag till underhåll av skolbyggnaderna utgör den omständigheten, att ett kontinuerligt, år från år lika underhåll av skolbyggnaderna icke förekommer. I distrikt med ett större antal skollokaler torde utjämning ske, så att de årliga totala underhållskostnaderna bli i stort sett konstanta. Men ju mindre distrikten äro, desto mera variera år från år deras utgifter för detta ändamål. Medan under en följd av år utgifter för underhållsarbeten kunna vara nära nog obefintliga, kan ett enstaka år tyngas av omfattande reparationskostnader för någon skola. Denna svårighet skulle eventuellt kunna elimineras eller i varje fall minskas genom att bidraget bestämdes till visst belopp för en längre period, exempelvis en tioårsperiod. Häremot talar emellertid, att ett sådant förfarande antagligen skulle nödvändiggöra en mera omfattande redovisning och kontroll av medlens användning.

Som sammanfattning av vad här ovan anförts angående bidrag till underhåll av skollokaler anse sig de sakkunniga kunna fastslå, att nuvarande låga bidrag saknar egentlig betydelse, att ett statsbidrag, som på ett mera avsevärt sätt skall kunna bidra till kommunernas kostnader för underhåll av skolbyggnaderna, kommer att ställa betydande krav på statsverket, vilket icke är motiverat på samma sätt som tidigare, särskilt sedan de nya bestämmelserna om statsbidrag till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet, även innefattande vissa ändrings- och reparationsarbeten, trätt i kraft, samt att staten även utan särskilt statsbidrag till underhåll av skolbyggnaderna har goda möjligheter tillse, att underhållet icke försummas. De sakkunniga anse därför, att statsbidrag icke längre bör utgå till underhåll av skollokaler.

Beträffande frågan om statsbidrag till inventarier anföras därefter de sakkunniga följande.

Beträffande statsbidrag till inventarier framhöll 1934 års folkskolesakkunniga, att samma skäl, som föranlett de sakkunniga att förorda lättande av kommunernas tunga för skollokaler underhåll, talade för att statsbidrag i någon form lämnades även till inventariernas hållande i vederbörligt skick. De betonade emellertid, att bidraget borde betraktas som en hjälp till täckandet av det normala löpande behovet av förnyelse på grund av förslitning samt av komplettering. Beträffande den nyanskaffning, som hörde samman med nybyggnader av skollokaler, föreslog de sakkunniga, att statsbidrag, utöver bidraget till själva byggnadskostnaderna, skulle utgå för inventarier till gymnastiksal, slöjdsalar och skolkök. För inventarier i klassrum skulle däremot bidrag ej utgå. Detta blev också riksdagens beslut. Då sålunda möjligheterna att erhålla statsbidrag till anskaffande av inventarier voro begränsade till nybyggnader, förelåg onakligen vissa skäl för årliga statsbidrag till inventarier. Nu har emellertid detta förhållande ändrats. I samband med beslutet om ändrade grunder för statsbidrag till skolbyggnader medgav 1945 års riksdag i enlighet med av 1945 års folkskolesakkunniga framlagt förslag, att till statsbidragsberättigade kostnader finge även, därest så prövades skäligt, hänföras utgifter för den första uppsättningen inventarier till klassrum, dock högst till ett belopp av ettusen kronor för varje klassrum.

De sakkunniga anse att de betydande statsbidrag, som alltså nu kunna utgå till inventarieuppsättningar vid nybyggnader, utgöra skäl för att inventarierna ställas i samma kategori som byggnaderna, när det gäller att taga ställning i förevarande bidragsfråga. De sakkunniga äro alltså av den uppfattningen, att statsbidrag i fortsättningen icke heller bör utgå till anskaffande och underhåll av inventarier.

De sakkunniga ha däremot funnit behovet av statsbidrag till anskaffande och underhåll av undervisningsmateriel till fullo styrkt. Där- om anföres följande.

Redan när år 1934 förslaget om underhålls- och materielbidrag fram- lades, betonades, att god och tillräcklig undervisningsmateriel utgjorde en viktig förutsättning för att undervisningen skulle leda till ett tillfredsstäl- lande resultat samt att statsbidrag härtill borde medföra, förutom ökad redobogenhet från kommunernas sida att även på denna punkt söka till- godose undervisningens skäligena krav, en långt större möjlighet för staten än hittills att utöva inflytande på materielanskaffningen.

De sakkunniga finna, att dessa skäl allt fortfarande äga full bärkraft. Såsom framgår av folkskolinspektörernas och andras ovan återgivna yttranden, äro förhållandena på detta område långt ifrån tillfredsställande. De iakttagelser, som gjorts vid en av de sakkunniga företagen studieresa, ha till fullo bestyrkt detta förhållande. De besökta skolorna hade i förväns- värt stor utsträckning under senare år försetts med moderna skolbänkar och andra inventarier. Däremot kunde endast vid ett relativt fåtal skolor mate- rielbeståndet betecknas såsom gott. Det synes uppenbart, att åtgärder böra vidtagas för att skolorna skola kunna förses med tillräcklig undervisnings- materiel. De sakkunniga anse, att detta bäst kan ske på så sätt, att det nuvarande underhålls- och materielbidraget för framtiden begränsas till att endast avse anskaffande och underhåll av undervisningsmateriel.

De sakkunniga föreslå vidare, att materielbidraget skall utgå för lärar- avdelning och icke för skollokal. Till motivering härför anföres:

Medan det nuvarande underhålls- och materielbidraget utgår för skol- lokal — klassrum och specialrum — synes det motiverat, att det av de sak- kunniga föreslagna materielbidraget beräknas i anslutning till läraravdel- ning. Så länge bidraget även omfattat underhåll av skollokaler samt an- skaffande och underhåll av inventarier har det varit naturligt, att det- samma varit knutet till skollokalerna. Med de sakkunnigas förslag, att bidraget endast skall utgå till anskaffande och underhåll av undervisnings- materiel, blir förhållandet ändrat. Behovet av undervisningsmateriel är i första hand beroende av antalet läraravdelningar. Det vore knappast rätt- vist, om för två duplicerande avdelningar endast hälften så stort bidrag utginge som för två avdelningar, som vardera hade sitt eget klassrum.

Vad specialrummen beträffar, vilja de sakkunniga framhålla, att i fråga om gymnastiksal, slöjdsalar och skolkök den övervägande delen av de vid undervisningen använda hjälpmedlen numera torde vara att tekniskt hän- föra till kategorien inventarier (jämför skolöverstyrelsens anvisningar an- gående folkskolebyggnader) och statsbidragsberättigade enligt gällande be- stämmelser om statsbidrag till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet. Där- emot torde i naturkunnighetsrum och teckningssalar utnyttjade hjälp-

medel i huvudsak vara att betrakta som undervisningsmateriel i egentlig mening, vartill statsbidrag alltså bör utgå i förevarande sammanhang. Då ifrågavarande materiel emellertid är erforderlig vare sig särskilda specialrum finnas inredda eller ej och behovet sålunda även i detta fall i viss mån beror på antalet läraravdelningar, synes det lämpligt, att statsbidraget till detta ändamål får den formen, att bidragsbeloppen för läraravdelningarna utgå med något högre belopp än som skulle varit fallet, därest särskilt bidragsbelopp alltjämt avsetts för specialrum.

Differentiering av bidraget.

De sakkunniga förorda en *differentiering av materielbidraget efter olika skolformer*. Därvid ha de sakkunniga anslutit sig till de synpunkter, som skolöverstyrelsen anfört till förmån för sitt i det föregående berörda, den 10 oktober 1944 avgivna förslag i ämnet, varjämte de sakkunniga framhålla, att skälen för en sådan differentiering bleve än starkare, om bidraget i enlighet med de sakkunnigas förslag endast skulle avse undervisningsmateriel. Däremot ha de sakkunniga ej ansett sig böra föreslå särskild differentiering av bidraget med hänsyn till kommunernas skatteunderlag. Det hade nämligen beaktats, att redan den förordade differentieringen efter skolformer i realiteten också innebure, att mera skattetyngda kommuner erhöle ett förhållandevis större bidrag. Detta framginge bland annat av att landsbygdsdistrikten, där de svagare skolformerna så gott som enbart vore tillfinnandes, också hade de svagaste skatteunderlagen, medan städerna med de bättre skolformerna hade mer än dubbelt så högt skatteunderlag.

Bidragets storlek.

Enligt de sakkunnigas mening borde ett statsbidrag till anskaffande och underhåll av undervisningsmateriel icke konstrueras på så sätt, att staten betalade viss del av skoldistriktens verkliga kostnader för ändamålet. Detta skulle medföra en onödigt omständlig administrativ apparat. Bidraget syntes i stället böra, liksom hittills, utgå i form av ett bestämt belopp, vilket emellertid i anslutning till vad förut förordats borde utgå för läraravdelning och variera efter olika skolformer. Beloppens storlek syntes därvid böra avpassas så, att de täckte större delen av kostnaderna för undervisningsmaterielen. Distriktens andel i kostnaderna borde icke göras större, än att nödig marginal funnes för växlingarna i kostnader mellan olika skoldistrikt och att i sparsamhetens intresse åtminstone något utrymme lämnades för kommunal medverkan.

För bedömandet av kostnaderna för de materieluppsättningar, som kunna anses behövliga för olika skoltyper, ha de sakkunniga hämtat ledning ur en av Sveriges folkskolläraryförbund verkställd utredning, vilken resulterat i en förteckning över den undervisningsmateriel, som bör finnas i skolor av olika typ. För mindre skolor (närmast B1a-skola, 4 avdelningar, cirka 120 barn) beräknas ett fullgott materielbestånd draga en kostnad av 5 500 kronor, för

en medelstor skola (A a-typ, 8 avdelningar, cirka 250 barn) beräknas kostnaden bli 9 500 kronor och för en större skola (Aa-skola, 20 avdelningar, 8-klassig, cirka 600 barn) 17 500 kronor.

De sakkunniga ha i anslutning härtill anfört följande.

Materielens livslängd är givetvis ganska skiftande. Viss materiel, t. ex. läseböcker, förslites snabbt, medan annan, exempelvis kartor och planscher, kan vara användbar rätt länge, om den aktas och förvaras väl. I många fall måste materiel utsträngas, innan den förslitits, när den blivit omodern eller rent av felaktig, såsom fallet ofta varit med kartbeståndet under senare år. Om man räknar med en medellivslängd för undervisningsmaterielen av 15 år, torde man komma de verkliga förhållandena rätt nära. Då skulle med utgångspunkt från folkskolläraryrkeförbundets beräkningar den årliga kostnaden för ersättning av försliten eller föråldrad materiel vid Aa-skola bli $\left(\frac{9\,500}{15} =\right)$

633 kronor 33 öre eller per lokal (8 klassrum + 3 specialrum) cirka 60 kronor. Härtill kommer en icke oväsentlig kostnad för att skolan på detta område skall kunna »följa med sin tid», med andra ord för anskaffande av nyheter och förbättringar i fråga om undervisningsmateriel m. m. Med hänsyn till vad sålunda anförts torde medelkostnaden per lokal i A-skola kunna beräknas till cirka 80 kronor, varvid förutsattes en från början fullgod materielstandard. Föreligger behov av att höja skolans standard i detta hänseende, vilket väl i de allra flesta skolor är fallet, bli givetvis kostnaderna än större. Detta framgår också av en undersökning, som de sakkunniga verkställt rörande kostnaderna för anskaffning och underhåll av undervisningsmateriel i ett antal skoldistrikt under åren 1941—1945. Av undersökningen, som omfattat ett mindre och ett större skoldistrikt inom varje inspektionsområde, har framgått, att medelkostnaden per lokal (klassrum och specialrum) och år uppgått till 110 kronor. Vid undersökningen har emellertid ej kunnat skiljas på materielkostnaderna för skolor av olika typer utan nyssnämnda medeltal gäller samtliga skolor.

De sakkunniga framhålla, att de angivna kostnadsberäkningarna, vilka avse kostnaderna för skollokal, endast kunna tjäna till ungefärlig vägledning, då det gäller att avväga bidragsbeloppen för läraravdelning. Vidare erinras om de sakkunnigas tidigare gjorda uttalande, att ersättning för det bortfallande särskilda bidraget till specialrum lämpligen borde kunna vinnas genom att bidragsbeloppen för läraravdelningarna höjdes utöver vad som eljest bort utgå. En lämplig utgångspunkt vid avvägningen av bidragets differentiering erbjöde skolöverstyrelsens nyssnämnda förslag. Därvid borde emellertid beaktas, att detta förslag även avsåge bidrag till inventarier, vilket ändamål knappast motiverade att bidraget differentierades. De sakkunnigas förslag om bidrag endast till undervisningsmateriel syntes därför böra föranleda en längre gående differentiering. De sakkunniga ansåge vidare skäl föreligga för jämförelsevis högre bidrag åt småskola av b-typ, åt folkskola av B₃-typ och åt folkskola av D-typ än vad överstyrelsen förordat.

Med utgångspunkt från dessa överväganden samt med hänsyn till att bidraget borde vara så utmätt, att det motsvarade huvuddelen av distriktens kost-

nader för anskaffande och underhåll av undervisningsmateriel, föreslå de sakkunniga, att materielbidrag utgår med följande belopp, nämligen för läraravdelning

av A- eller a-typ	kronor	80
av B ₁ - eller b-typ	»	120
av B ₂ -typ	»	160
av B ₃ -typ eller D-typ	»	200

De sakkunniga anse ej motiverat att med avseende å bidragsbeloppens storlek göra skillnad mellan distriktet tillhöriga eller av distriktet förhyrda lokaler.

Till skola, anordnad som variant av huvudform, och till skola av undantagsform föreslås bidrag utgå efter samma grunder som till skola av den huvudform, med vilken vederbörande statens folkskolinspektör finner sådan skola vara närmast jämförbar.

Med ledning av antalet läraravdelningar i skolor av olika typ vid slutet av läsåret 1943/44 ha de sakkunniga beräknat kostnaderna för ett genomförande av sitt förslag sålunda:

Avdelningar av A- och a-typ:		
10 300 à 80 kronor	kronor	824 000
Avdelningar av B ₁ - och b-typ:		
9 500 à 120 kronor	»	1 140 000
Avdelningar av B ₂ -typ:		
2 900 à 160 kronor	»	464 000
Avdelningar av B ₃ - och D-typ:		
2 100 à 200 kronor	»	420 000
Avdelningar i halvtidsläsande skolor:		
300 à 200 kronor	»	60 000
		Summa kronor 2 908 000.

Det i riksdagen motionsledes framförda förslaget, att särskilt statsbidrag skulle kunna utgå till anskaffande av symaskiner till skolor, som icke ha särskild handarbetssal, ha de sakkunniga funnit höra nära samman med frågan om särskilda bidrag till annan dyrare materiel, i första hand film- och radioapparater. Då dessa spörsmål upptagits till behandling av en särskild delegation inom 1946 års skolkommision, ha de sakkunniga förordnat, att frågan om statsbidrag till symaskiner utredes i samband därmed.

Kontrollen över bidragets användning.

De sakkunniga ha härom anfört i huvudsak följande.

De sakkunniga vilja framhålla, att redan gällande bestämmelser torde möjliggöra en effektiv kontroll över att skoldistriktens skyldigheter beträffande skolornas förseende med undervisningsmateriel icke eftersättes. De sakkunniga erinra därvid om det ovan berörda stadgandet i kungörelsen angående

statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. Och i gällande bestämmelser om underhålls- och materielbidrag heter det, att »såsom villkor för utgående av omförmälda bidrag gäller — — — att inventarier, skolmöbler och undervisningsmateriel äro av beskaffenhet, som folkskolinspektören godkänner». Med hänsyn till det hittills utgående materielbidragets ringa storlek har det varit svårt för staten att med erforderlig tyngd hävda kommunernas skyldigheter på detta område. Helt annat blir förhållandet, om ett så betydande bidrag, som det de sakkunniga föreslagit, kommer att utgå. Då finnas uppenbarligen redan med nu gällande bestämmelser möjligheter för folkskolinspektören att med kraft ingripa, om distriktets skyldigheter på detta område försummas. De sakkunniga finna därför ytterligare bestämmelser i detta hänseende obehövliga.

Däremot anse de sakkunniga, att flera skäl tala för att genom skolöverstyrelsens försorg en förteckning över i olika ämnen lämplig undervisningsmateriel ställes till skoldistriktens förfogande för att i första hand tjäna till vägledning vid materielanskaffningen. Tidigare utgavs under många år »Skolöverstyrelsens förteckning över undervisningsmateriel». Denna upphörde emellertid att utkomma år 1934. Detta har från många håll beklagats, och otvivelaktigt har en sådan förteckning, rätt upplagd, en uppgift att fylla.

I detta sammanhang ha de sakkunniga även betonat vikten av att skolorna förses med rymliga och lämpligt belägna materielrum. Goda anordningar för materielens förvarande vore nämligen en viktig förutsättning för att de medel, som staten kunde komma att anvisa till nu ifrågavarande ändamål, verkligen skulle kunna medföra avsett resultat.

4. Remissyttranden.

Skolöverstyrelsen har funnit de sakkunnigas uppfattning om behovet av bättre materielbestånd vid flertalet av landets skolor riktig. Folkskolinspektörerna hade i sina yttranden över betänkandet samstämmigt betonat, att stor brist på lämplig undervisningsmateriel rådde vid många skolor. Även om ett icke obetydligt antal skoldistrikt anskaffat undervisningsmateriel av fullgod beskaffenhet och i tillräcklig mängd, funne överstyrelsen det väl motiverat, att åtgärder vidtoges från statens sida i syfte att bereda samtliga skoldistrikt möjligheter att förse skolorna med erforderlig materielutrustning. De skäl, som de sakkunniga anfört för det nuvarande underhålls- och materielbidragets ersättande med ett materielbidrag och att detta skulle utgå för läraravdelning och icke såsom hittills för klassrum, funne överstyrelsen i likhet med flertalet folkskolinspektörer bärande.

Då de skäl, som av överstyrelsen åberopats till stöd för dess den 10 oktober 1944 avgivna förslag rörande en differentiering av bidraget efter olika skolformer alltjämt ägde giltighet, hade överstyrelsen intet att erinra mot de sakkunnigas förslag i denna del. Beträffande de föreslagna bidragsbeloppen ansåge sig överstyrelsen sakna anledning att på grund av den förebragta utredningen föreslå någon ändring.

Överstyrelsen framhåller, att flera inspektörer berört frågan om föreskrifter

rörande kontroll över bidragens användning. Överstyrelsen ville för sin del vidhålla sin tidigare uttalade uppfattning, att redovisningsskyldighet för skoldistriktet skulle åsamka både dessa och inspektörerna så mycket arbete, att föreskrift härom icke borde utfärdas. Överstyrelsen ville emellertid alltjämt förorda, att skyldighet stadgades för skoldistriktet att i enlighet med av överstyrelsen utfärdade anvisningar upprätta och i varje skola hålla tillgänglig en förteckning över vid skolan befintlig undervisningsmateriel. Överstyrelsen instämmer i de sakkunnigas uttalande angående önskvärdheten av att en förteckning över för olika ämnen lämplig undervisningsmateriel genom statens försorg ställes till skoldistriktets förfogande samt understryker de sakkunnigas uttalande om angelägenheten av en lämplig förvaring av undervisningsmaterielen. Enligt överstyrelsens uppfattning vore det motiverat att såsom villkor för erhållande av ifrågavarande statsbidrag föreskriva, att skolans materiel väl förvarades.

Överstyrelsen har slutligen i detta sammanhang tagit upp frågan, hur man skall kunna säkerställa, att endast förstklassig och ur pedagogisk synpunkt lämplig undervisningsmateriel tillhandahålles och av skoldistriktet förvaras med anlitan av statsbidrag. Härom har överstyrelsen anfört följande.

Redan storleken av det statsbidragsbelopp, varom nu är fråga, synes nödvändigöra någon form av kontroll i förevarande hänseende. Överstyrelsen har därvid övervägt, huruvida icke undervisningsmaterielen borde underkastas granskning och en motsvarighet till läroboksförteckningen åstadkommas för undervisningsmaterielens del. Emellertid har överstyrelsen icke velat föreslå en sådan åtgärd. Överstyrelsen anser emellertid önskligt, att den erhåller möjlighet att bättre än hittills följa undervisningsmaterielens utveckling och lämna skoldistriktet råd vid inköp. Då arbetet härmed torde komma att få stor omfattning, ser sig överstyrelsen icke i stånd att med nuvarande arbetskraft tillfredsställande handhåva nämnda uppgift. En lämplig lösning skulle måhända vara, att en särskild skolmaterielkonsulent anställdes i överstyrelsen. Innan överstyrelsen föreslår en sådan ny befattning, anser överstyrelsen emellertid erforderligt att samla ytterligare erfarenheter på området. Överstyrelsen vill därför föreslå, att för nästa budgetår möjlighet beredes att anlita en särskild sakkunnig — mot ett arvode av förslagsvis 3 000 kronor — vilken skulle stå till överstyrelsens förfogande vid behandlingen av frågor rörande undervisningsmateriel. Denne sakkunnige skulle följa utvecklingen på ifrågavarande område, särskilt med hänsyn till de pedagogiska synpunkterna, samt vara överstyrelsen behjälplig vid handläggning av frågor rörande undervisningsmateriel.

Statskontoret, som i princip icke funnit anledning till erinran mot sakkunnigförslaget, har endast i ett avseende ansett sig böra påkalla jämkning däri, nämligen rörande frågan om beräkandet av de årliga materielbidragens storlek. Härom har statskontoret anfört följande.

I utredningen ha de sakkunniga för bedömandet av kostnaderna för erforderliga materieluppsättningar utgått från en inom Sveriges folkskolläraryrke gjord sammanställning av undervisningsmateriel. I denna har — förutom böcker ur den svenska litteraturen, kartor, planscher, kemi- och

fysikmateriel samt uppslags- och ordböcker m. m. för ett lärarnas referensbibliotek — även medtagits biblar samt folkskolans vanliga läse- och bredvidläsningsböcker ävensom, ehuru i obetydlig utsträckning, viss förbrukningsmateriel. Av kungörelsen nr 292/1946 angående statsbidrag för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. åt lärjungar vid folk- och småskolor och av förarbetena till kungörelsen (se prop. 1946:259, sid. 8—10 och 15) framgår emellertid, att såväl biblar som läse- och bredvidläsningsböcker tillhör sådan materiel, för vilken anskaffningskostnaden må anses ersatt med det särskilda statsbidraget enligt berörda kungörelse å 10 kronor för varje lärjunge och år. Statskontoret kan icke anse rimligt, att för varje skola anskaffas dubbla serier av nyssnämnda böcker, en för utlåning till eleverna och en för uppställning i skolan för tillfälliga behov. Ämbetsverket kan nämligen icke föreställa sig, att behovet av sistnämnda serie kan vara särskilt trängande. Vidare bör det icke vara svårt att organisera en tillfällig utlåning av böcker från en klass till annan. Under sådana förhållanden kan statskontoret icke förorda, att vid beräkandet av statsbidrag för undervisningsmateriel hänsyn tages till anskaffningskostnaden för materiel varom här är fråga, omkring 1 500 kronor. Med hänsyn härtill och då — som även de sakkunniga framhållit — bidragen böra avpassas så, att de täcka större delen av anskaffnings- och underhållskostnaderna, måste statskontoret komma till det resultatet, att statsbidraget till en skola av A (a)

typ bör utgå med ett till $\left(\frac{9\,500-1\,500}{15 \times 8}\right)$ 60 kronor för läraravdelning

och år jämkat belopp (se prop. 59/1946, sid. 24). Även de för övriga skolformer föreslagna beloppen lära böra reduceras med 25 procent.

Även riksräkenskapsverket har i allt väsentligt tillstyrkt förslaget. Ämbetsverket anser dock, att det varit önskvärt, om de sakkunnigas beräkningar av bidragsbeloppen i större utsträckning än som skett grundats på av de sakkunniga själva gjorda iakttagelser. De föreslagna bidragsbeloppen särskilt beträffande skolor av A-typ med ett stort antal läraravdelningar hade riksräkenskapsverket icke kunnat undgå att finna väl höga.

Ämbetsverket har vidare anfört följande beträffande kontrollen över användningen av ifrågavarande statsbidrag.

Det må framhållas, att, därest bidragen komma att utgå med så avsevärda belopp att de i stort sett täcka skoldistriktens kostnader för ändamålet, kravet på kontroll från statens sida måste skärpas. Riksräkenskapsverket ifrågasätter därför huruvida icke skoldistriktet borde åläggas att upprätta förteckningar över den anskaffade undervisningsmaterielen, vilka skulle vara tillgängliga för vederbörande folkskolinspektör vid dennes inspektioner. Enligt gällande bestämmelser verkställas rekvisitioner och utbetalningar av underhålls- och materielbidrag under det redovisningsår, för vilket bidrag sökes. Liknande förfaringssätt tillämpas även beträffande statsbidrag för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. åt lärjungar vid folk- och småskolor enligt kungörelsen den 14 juni 1946, nr 292. Det synes riksräkenskapsverket lämpligt att, i likhet med vad som stadgas i sistnämnda kungörelse, statsbidragsrekvisitionen skall vara åtföljd av uppgift om dels skoldistriktets utgifter för materielen under närmast föregående

redovisningsår, dels ock det för det löpande redovisningsåret för ändamålet beräknade beloppet.

Förslaget angående upprättande av förteckning över undervisningsmateriel för att tjäna till vägledning vid materielanskaffningen har riksräkenskapsverket funnit värt beaktande.

Slutligen har riksräkenskapsverket ansett bestämmelserna rörande ifrågasvarande materielbidrag böra införas i en fristående kungörelse.

Sveriges överläraresförbund har helt anslutit sig till de sakkunnigas förslag.

Federationen Sveriges allmänna folkskolläraförörening har föreslagit något ändrade normer beträffande bidragets avvägning efter olika skolformer än vad de sakkunniga förordat. Härom har anförts följande.

Vid beräkning av kostnaderna för materielanskaffning i ett skoldistrikt måste hänsyn tas dels till det redan befintliga beståndet av materiel vid de olika skolorna, dels till antalet skolbyggnader. De sakkunniga uppger, att skatteunderlaget i städerna varit mer än dubbelt så stort som i landskommunerna. Följaktligen ha de förra haft bättre möjligheter att anskaffa undervisningsmateriel och torde i många fall vara relativt väl tillgodosedda, medan många landsbygdsskolor av B₁-form och lägre skolformer praktiskt taget torde sakna erforderlig materiel. I större och tätt befolkade samhällen med korta skolvägar och goda kommunikationer finns i regel ett färre antal stora skolhus med många läraravdelningar, under det att glest befolkade skoldistrikt nödgas bygga flera, mindre skolhus. Ju större ett skolhus är och ju flera läraravdelningar det innehåller, desto billigare blir materielanskaffningen räknat per läraravdelning, eftersom flera läraravdelningar kan begagna samma materieluppsättning eller högst ett par dylika. Om de sakkunnigas förslag förverkligas, kan man därför räkna med att skolor av A-typ i större samhällen dels har ett gynnsammare utgångsläge, dels snabbare kan bygga upp en fullgod materieluppsättning. Eftersom behovet av materiel, utom i fråga om läseböckerna och viss av småskolans konkreta undervisningsform betingad materiel för individuell sysselsättning i exempelvis räkning och modersmål, är detsamma i en A-skola med exempelvis sju klasser som i en B-skola med samma antal klasser, anser federationsstyrelsen att de sakkunnigas fördelningssystem inte i tillräcklig grad tillgodoser B₁- och B₂-skolornas behov av materiel. Federationsstyrelsen vill därför föreslå, att bidraget utgår med följande belopp, nämligen för läraravdelning

av A- eller a-typ	60 kronor
av B ₁ - eller b-typ	140 »
av B ₂ -typ	180 »
av B ₃ - eller D-typ	200 »

Federationsstyrelsen är emellertid medveten om, att vid fördelning av ett lika bidrag för läraravdelning av A- eller a-typ, kommer A-skolor, som består av ett mindre antal klassavdelningar, att erhålla ett för lågt bidrag i förhållande till skolor med ett större antal klassavdelningar, varför en avvägning härvidlag borde övervägas. Därvid bör A-skolor med mindre antal än tio läraravdelningar erhålla ett något högre bidrag än det ovan föreslagna bidraget på 60 kronor för läraravdelning, medan A-skolor be-

stående av flera än 10 läraravdelningar borde erhålla för varje avdelning utöver de tio första läraravdelningarna ett något lägre bidrag än det föreslagna bidraget på 60 kronor för läraravdelning.

Federationen har beräknat kostnaderna för sitt modifierade förslag till 2 950 000 kronor.

Federationen har vidare tagit upp den av de sakkunniga avvisade frågan om en förteckning över det minimum av undervisningsmateriel, som borde finnas i varje folkskola, och därvid framhållit följande.

Federationsstyrelsen är emellertid av den uppfattningen, att utfärdande av en minimiförteckning i nuvarande situation vore en synnerligen effektiv åtgärd, som dels skulle underlätta folkskolinspektörs inspektion av materielbeståndet, dels tvinga kommuner, som av olika anledningar hittills försummat anskaffandet av nödvändig undervisningsmateriel att göra detta. En anordning med minimiförteckning skulle i dessa fall snabbare och effektivare leda till önskat resultat. Anskaffande av detta minimum av materiel inom viss tid borde stadgas som förutsättning för erhållande av materielbidrag i fortsättningen. Minimiförteckningen torde kunna bifogas den allmänna förteckning, som enligt de sakkunnigas förslag skall ställas till skoldistriktens förfogande genom skolöverstyrelsens försorg. Sedan materielbeståndet i de för närvarande sämst lottade skolorna höjts till denna miniminivå, bör frågan om minimiförteckningens fortsatta behövlighet och omfattning tas upp till förnyat övervägande.

Fastställande av såväl den allmänna förteckningen som minimiförteckningen bör åvila skolöverstyrelsen. Federationsstyrelsen vill förorda, att i folkskolan vid olika skolformer tjänstgörande lärare representerande såväl folk- som småskolor kallas att biträda skolöverstyrelsen vid uppgörande av förslag till nämnda förteckningar.

Slutligen vill federationsstyrelsen understryka vikten av att anvisningar utfärdas för materielens förvaring. Materielrum bör inredas i varje skola och förses med lämpliga anordningar för materielens förvaring. Kapitlet om materielrum i skolöverstyrelsens anvisningar etc. för folkskolbyggnader sid. 16 skulle lämpligen kunna utökas med enkla anvisningar, eventuellt med förklarande skisser, för förvaringsanordningar.

Svenska landskommunernas förbund har icke ansett sig kunna tillstyrka förslaget, varvid anförts följande.

Styrelsen kan icke finna, att folkskolesakkunnigas motivering för en omändring av bidraget till att avse endast undervisningsmateriel är tillräckligt övertygande. Statsbidragssystemet till kommunerna är på väg att utvecklas till en invecklad vetenskap, som behärskas endast av ett fåtal specialister. Icke minst gäller detta statsbidragen till skolväsendet. Utvecklingen kan enligt styrelsens mening icke få fortsätta på denna väg.

Det av de sakkunniga framhållna sambandet mellan här ifrågavarande statsbidrag å ena sidan och skoldistriktens vilja att åstadkomma ett gott materielbestånd å andra sidan är enligt styrelsens mening i stort sett en fiktion. Antalet statsbidrag till skoldistriktens löpande utgifter är redan så stort, att det icke låter sig göra att i praktiken upprätthålla något samband mellan en viss utgiftspost och det därpå belöpande statsbidraget. Det är också vanligt — åtminstone i landskommunerna — att statsbidragen till

skolväsendet i räkenskaperna redovisas i klump. Så sker för övrigt ofta av den enkla anledningen att vederbörande myndighet vid utbetalningen av statsbidrag icke angiver, vilket statsbidrag det är fråga om, ofta icke ens vilken tidsperiod, som bidraget avser. Att upprätthålla sambandet mellan viss utgift och därpå belöpande statsbidrag försvåras ytterligare av att skoldistriktens utgifter redovisas per kalenderår, under det att statsbidragen i regel beviljas per statligt budgetår.

Ur kommunal synpunkt måste det under sådana förhållanden te sig som svärbegripligt, att statsbidrag skall utgå just på kostnaderna för undervisningsmateriel. Varför, måste man fråga sig, skall då icke utgå statsbidrag på de regelmässigt vida större kostnaderna för underhåll av fastighet och inventarier, för bränsle, lyse, renhållning, skolbad etc.? Det torde t. ex. vara lika viktigt att skollokaler äro väl uppvärmda och att renhållningen står på hög standard som att undervisningsmaterielbeståndet är fullgott. Teoretiskt kan man givetvis tänka sig, att statsbidragssystemet successivt utbygges att omfatta jämväl här exemplifierade ändamål. Men, såsom styrelsen redan framhållit, anser den för sin del, att antalet statsbidragsformer icke kan utbyggas i det oändliga.

Likaväl som skolöverstyrelsen hävdar, att det nuvarande underhålls- och materielbidraget icke borde avse kostnader för underhåll av skollokaler och folkskolesakkunniga påyrkat, att det icke heller bör avse inventariestkostnader, likaväl torde man kunna hävda, att bidraget icke heller bör avse materielkostnader. Det skulle då i verkligheten komma att få karaktären av ett statsbidrag till skolväsendets allmänna anordningar. Styrelsen anser att det bör undersökas, huruvida icke ett sådant allmänt statsbidrag borde införas. Från skatteutjämningsproblemet kan man i detta fall omöjligen bortse. Även med nuvarande höga statsbidrag till skoldistriktet åstadkomma de kvarstående kostnaderna så olika skattetryck, att det är otänkbart, att landets skolväsende utan ytterligare statligt stöd skall kunna hållas vid en någorlunda jämn standard. En rad speciella statsbidrag blir emellertid ett otypligt stödsystem. Det är möjligt, att ett allmänt statsbidrag skulle kunna leda till att en hel del av de nuvarande specialbidragen kunde slopas. Ett allmänt statsbidrag borde utgå i viss proportion till skatteunderlaget per invånare. Bidragssystemet kunde uppbyggas med vissa latituder, och skoldistrikt, som icke visa god vilja att hålla skolanordningarna på rimlig standard, skulle få vidkännas skäligen minskning i bidraget.

Svenska stadsförbundet, som givit uttryck åt liknande synpunkter som landskommunernas förbund, har anfört i huvudsak följande.

Först må erinras, att underhålls- och materielbidraget tillkommit såsom del av en större reform just i skatteutjämnande syfte. Den överflyttning av kostnader för folkskoleväsendet från kommunerna på staten, som skedde genom denna år 1935 beslutade reform, avsåg visserligen vida större kostnadsbelopp i andra hänseenden, och jämfört med dem har därför givetvis nämnda bidrag haft ringa skatteutjämnande verkan. Men det måste alltid te sig egendomligt att ur ett sådant sammanhang lösbryta en särskild post och förklara den omotiverad såsom skatteutjämnande faktor enbart därför att den utgör en så ringa del av det hela. Genom att steg för steg fullfölja ett sådant resonemang skulle man ju kunna omintetgöra hela den avsedda utjämnningen. Därför har styrelsen svårt att acceptera den tankegång, som kommit till uttryck både i 1944 års förslag och i nu föreliggande betänkan-

de, att ifrågavarande bidragsmedel böra utan vidare kunna disponeras huru som helst utan hänsyn till att bidraget tillkommit i skatteutjämningens syfte.

Vad som nu föreslås innebär liksom skolöverstyrelsens förslag av år 1944 men i ännu högre grad en begränsning av det ändamålsområde, vartill visst statsbidrag skall utgå. Från kommunernas sida har man särskild anledning att hysa betänksamhet mot åtgärder i sådan riktning. Det är nogsamnt bekant att statsbidrag alltid betyda minskad handlingsfrihet för kommunerna. Men ett relativt blygsamt bidrag att användas inom ett vidsträckt verksamhetsområde har åtminstone hittills icke ansetts behöva medföra lika mycken kontroll över och direkt inblandning i den kommunala verksamheten från statliga myndigheters sida som ett generöst utnämmt bidrag till en speciell uppgift. De sakkunniga ha själva antytt detta förhållande (sid. 26). De oegentliga konsekvenser statsbidragssystemet alltmera fått för den kommunala självstyrelsen synas göra det allt nödvändigare att se upp med utvecklingen mot snävt ändamålsbestämda bidrag.

Av ett skäl kan det otvivelaktigt vara frestande att från kommunalt håll acceptera det nu framlagda förslaget. Enligt detta skulle nämligen bidraget till undervisningsmateriel bli så rikligt tilltaget, att skoldistriktet därigenom skulle erhålla avsevärt mera än genom nuvarande underhålls- och materielbidrag. Styrelsen kan emellertid icke inse, att en sådan bidragsökning skall kunna vara befogad endast under förutsättning att bidragets användning begränsas till undervisningsmaterielen och ej för att hjälpa skoldistriktet att samtidigt tillgodose andra lika angelägna behov. Såsom sådana behov måste styrelsen alltjämt betrakta både lokalunderhållet och inventarieanskaffningen. Vad särskilt lokalunderhållet angår synes också den omständigheten tala för statsbidrag, att staten såsom bidragsgivare till kostnaderna för byggande av skolhus har ett påtagligt intresse i att redan förefintliga lokaler väl underhållas. Även om det visat sig, att en del skoldistrikt försummat just anskaffningen av undervisningsmateriel, och om detta kan anses bero på att skolkostnaderna varit alltför dryga för dessa distrikt, behöver det icke fördenskull betraktas som en given sak att statsbidrag skola utgå speciellt till undervisningsmaterielen. Det naturligare är, att man i stället från allmänna utgångspunkter söker fixera, huru omfattande ekonomisk hjälp skoldistriktet behöva få från staten för att icke oskäligt betungas, och att man samtidigt med att sådan hjälp lämnas söker klargöra vad som rätteligen bör finnas i fråga om undervisningsmateriel. Om så sker, finnes ingen anledning att förmoda, att skoldistriktet skola fullgöra sin uppgift sämre beträffande undervisningsmaterielen än i andra hänseenden.

Styrelsen kan således alltjämt icke finna, att bärande skäl anförts för att inom ramen av det nuvarande statsbidragssystemet på folkskoleväsendets område genomföra en förändring av underhålls- och materielbidragets ändamålsbestämning. Däremot synes det obestriddligt att den reducering av detta bidrag, som skoldistriktet fått vidkännas under senare år, motiverats med skäl som åtminstone icke numera ha giltighet. Tvärtom synes en förbättring av detta bidrag, utöver vad som år 1935 bestämdes, vara motiverad genom vad de sakkunniga anförut rörande bidragsbehovet för undervisningsmaterielen.

Det s. k. underhålls- och materielbidraget utgår för närvarande med 25 kronor för varje skoldistriktet tillhörig skollokal och med 12 kronor för varje av distriktet förhård skollokal. Till bidragsberättigade lokaler hän-

föras klassrum, specialrum, gymnastikrum, slöjdsalar och rum för undervisning i hushållsgöromål. Före en år 1940 beslutad sänkning av nyssnämnda bidragsbelopp utgjorde dessa 50 kronor respektive 25 kronor. Bidraget avses för tre olika ändamål, nämligen underhåll av skollokaler, tillhandahållande av inventarier samt tillhandahållande av undervisningsmateriel. För bestridande av de med bidraget förenade kostnaderna är för innevarande budgetår anvisat ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har spørsmålet om ändrade bestämmelser i fråga om underhålls- och materielbidraget varit föremål för överväganden i olika sammanhang. Bland annat framlade skolöverstyrelsen år 1944 ett förslag i ämnet, innebärande att bidraget, som endast skulle avse inventarier och undervisningsmateriel, skulle differentieras efter olika skolformer. Detta förslag har sedermera gjorts till föremål för bearbetning inom 1945 års folkskolesakkunniga. Deras förslag, som nu föreligger till bedömande, överensstämmer i så måtto med överstyrelsens nyssnämnda förslag, att det bygger på en differentiering av bidragsbeloppen efter olika skolformer, men skiljer sig därifrån genom att bidragsområdet begränsats till att endast omfatta anskaffande och underhåll av undervisningsmateriel, att differentieringen av bidragsbeloppen gjorts mera fullständig, att bidraget anknutits till läraravdelningar i stället för till skollokaler samt att bidragsbeloppen väsentligt höjts.

Medan skolöverstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, Sveriges överlärarybund och federationen Sveriges allmänna folkskolläraryörening i huvudsak anslutit sig till förslagets grundlinjer, ha vissa invändningar mot detsamma anförts av landskommunernas förbund och stadsförbundet. Sistnämnda organisationer ha därvid bland annat framhållit, att de icke kunnat finna någon bärande motivering för att ifrågavarande bidrag framdeles endast skulle avse undervisningsmateriel. Det syntes enligt förbundens uppfattning angeläget, att en undersökning komme till stånd rörande förutsättningarna för införandet av ett allmänt statsbidrag till folkskoleväsendet, som skulle kunna ersätta åtminstone en del av de nuvarande olika specialbidragen. Vidare framhålla förbunden angelägenheten av att skatteutjämningsproblemet beaktas. Stadsförbundet har slutligen för sin del givit uttryck för farhågor för att den föreslagna begränsningen av ändamålsområdet för ifrågavarande statsbidrag skall medföra ökad kontroll över och direkt inblandning i den kommunala verksamheten från statens sida.

Jag finner de anförda betänkligheterna mot det nuvarande systemet med flera relativt snävt ändamålsbestämda statsbidrag till folkskoleväsendet i viss mån berättigade. Jag delar för egen del den uppfattning, varåt landskommunernas förbund och stadsförbundet givit uttryck, nämligen att allvarliga ansträngningar böra göras för att söka utfinna ett för de enskilda kommunerna ur skilda synpunkter mera lätthanterligt system för statens bidragsverksamhet på folkskoleväsendets område. Såsom ett önskemål fram-

står därvid att kunna ersätta åtminstone några av de nuvarande bidragen till speciella ändamål med ett enda bidrag till skolväsendets allmänna anordnande. Jag vill erinra, att i det åt 1945 års folkskolesakkunniga givna uppdraget såsom ett väsentligt moment ingår att undersöka, huruvida icke de mångahanda bidragsformer, som nu förekomma, med fördel skulle kunna ersättas med färre sådana. Det kan synas, som om folkskolesakkunnigas här föreliggande förslag icke stode i överensstämmelse med de sålunda givna direktiven. Jag vill emellertid framhålla, att tiden ännu knappast torde vara inne för en allmän omprövning av det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och skoldistriktet. En av förutsättningarna härför synes nämligen vara, att full visshet råder beträffande skolväsendets framtida gestaltning.

I avvaktan på resultatet av en sådan allmän översyn av statsbidragsväsendet synes man ha att välja mellan att låta allt vara som det är eller att provisoriskt vidtaga de förbättringar, som kunna och rimligen böra åstadkommas inom ramen av nuvarande system. Någon tvekan om att därvid den senare utvägen bör beträdas synes mig knappast kunna föreligga.

1945 års folkskolesakkunnigas nu föreliggande förslag bör enligt min mening betraktas som ett försök att på det begränsade område, det här gäller, provisoriskt undanröja de olägenheter, som enligt samstämmiga vittnesbörd varit förknippade med det hittillsvarande systemet. Den kritik, som riktats mot detta system, har främst gjort gällande, att bidragsbeloppet varit alltför ringa för att kunna få någon egentlig betydelse för skoldistriktet samt att det vore oegentligt att bidraget, ehuru till en del avsett för tillhållande av undervisningsmateriel, alltid utginge med samma belopp per skollokal, varigenom skolor med flerklassiga läraravdelningar komme i ett ur bidragssynpunkt ogynnsammare läge än skolor av A-form.

Folkskolesakkunniga ha nu, som nämnts, förordat dels en begränsning av bidragsområdet till endast undervisningsmateriel, dels en differentiering av bidraget efter olika skolformer, dels ock väsentligt högre bidragsbelopp än som för närvarande utgå. De sakkunniga ha därvid utförligt motiverat sin ståndpunkt, att bidraget icke längre borde avse underhåll av skollokaler och inventarier. Efter ingående överväganden har jag kommit till den uppfattningen, att bidraget lämpligen bör förändras till ett materielbidrag. Jag hyser förståelse för svenska landskommunernas och stadsförbundets åsikt, att även andra ändamål inom folkskolan kunna anses förtjänta av statligt bidrag, och framförallt är jag medveten om att underhållet av skolbyggnaderna många gånger kan bli betungande för skoldistriktet. Jag vill emellertid erinra om att enligt det statsbidragssystem rörande byggnadsarbeten för folkskoleväsendet, vilket tillämpas från och med den 1 januari 1946, skoldistriktet numera äga utfå statsbidrag även för utförande av mera omfattande reparationsarbeten å skollokaler. Enligt samma bidragssystem må vidare till statsbidragsberättigade kostnader hänföras även utgifter för den första upp-

sättningen inventarier till klassrum till ett högsta belopp av ettusen kronor för varje klassrum.

Genom angivna åtgärder ha sålunda skoldistriktens behov av ekonomisk hjälp till underhåll av skollokaler och för tillhandahållande av inventarier i viss utsträckning tillgodosetts. Det synes obestridligt, att det för närvarande mest angelägna önskemålet är att förbättra och effektivisera undervisningen genom tillhandahållande av tillräcklig och pedagogiskt lämplig undervisningsmateriel. Detta framstår såsom särskilt viktigt just nu, då man på grund av bristen på lärare tyvärr icke alltid kan påräkna fullt kompetenta sådana. En god och riklig uppsättning av undervisningsmateriel måste därvid fylla en viktig uppgift. Det torde i detta sammanhang böra erinras om att riksdagen för sin del visat starkt intresse för denna fråga. Sålunda anvisade 1945 års riksdag — som ansåg omedelbara åtgärder för att underlätta anskaffandet av ändamålsenlig undervisningsmateriel ofrånkomliga, åtminstone för de lägre skolformernas vidkommande — som ett provisorium i avvaktan på en slutlig lösning av bidragsfrågan utöver det ordinarie anslaget en till beloppet maximerad delpost å 100 000 kronor att enligt *Kungl. Maj:ts* närmare bestämmande disponeras till bidrag till anskaffande av undervisningsmateriel för folk- och småskolor av lägre form än A och B1.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och under åberopande av de ytterligare skäl, som framförts av de sakkunniga, anser jag mig böra tillstyrka förslaget om ersättande av det nuvarande underhålls- och materielbidraget med ett materielbidrag, enbart avseende tillhandahållande av undervisningsmateriel.

Såsom de sakkunniga framhållit tala övervägande skäl för att detta bidrag bestämmes att utgå per läraravdelning i stället för som för närvarande per skollokal.

Att en differentiering av bidraget på något sätt bör ske, synes uppenbart. Två möjligheter torde därvid stå till buds, nämligen en differentiering efter olika skolformer eller efter skolkommunernas ekonomiska bärkraft. De sakkunniga ha övervägt båda utvägarna och stannat vid den förstnämnda. När jag ansluter mig till denna ståndpunkt beror detta icke på någon bristande förståelse för skatteutjämningsproblemets stora betydelse utan därpå, att jag anser bestämmelserna rörande ifrågavarande bidrag böra så utformas, att tillämpningen av desamma blir så enkel som möjligt. Jag vill även erinra om vad jag nyss framhållit, nämligen att jag utgår från att förevarande bidragsfråga nu icke slutgiltigt kan lösas utan att de åtgärder, som kunna komma att beslutas, få anses ha en provisorisk karaktär. Jag vill slutligen i likhet med de sakkunniga framhålla, att en differentiering av bidraget efter olika skolformer i realiteten i icke ringa utsträckning innebär en differentiering även efter kommunernas ekonomiska bärkraft.

Beträffande därefter bidragsbeloppens storlek ha de sakkunniga föreslagit, att bidrag skall utgå med 80 kronor för läraravdelning av A- eller a-typ, med

120 kronor för läraravdelning av B1- eller b-typ, med 160 kronor för läraravdelning av B2-typ och med 200 kronor för läraravdelning av B3- eller D-typ. I vissa remissyttranden ha erinringar framförts mot förslaget i denna del. Jag delar den av riksräkenskapsverket och federationen Sveriges allmänna folkskolläraryörening framförda uppfattningen, att det för läraravdelningar av A- eller a-typ föreslagna beloppet är väl högt, åtminstone för större A-skolor. Då jag emellertid med hänsyn till önskvärdheten av så stor enkelhet i tillämpningen som möjligt icke är beredd att förorda skilda belopp för A-skolor av olika storlek, vill jag för egen del föreslå, att bidragsbeloppet för samtliga läraravdelningar av A- eller a-typ bestämmes till 60 kronor. I anslutning därtill torde även bidragsbeloppet för läraravdelning av B1- eller b-typ böra sänkas till 110 kronor. I övrigt ifrågasätter jag icke någon ändring av den föreslagna bidragsskalan. Beträffande vad statskontoret i ärendet anfört vill jag framhålla, att jag gjort mig underrättad om att vid de av Sveriges folkskolläraryörebund gjorda beräkningarna rörande kostnaderna för tillhandahållande av undervisningsmateriel i olika skolor i huvudsak endast tagits i betraktande sådan materiel, för vilka utgifterna böra bestridas medelst nu ifrågavarande statsbidrag. Kostnaderna, som av de sakkunniga beräknats till i runt tal 2 900 000 kronor, torde genom de av mig nu förordade jämkningarna komma att minskas med i runt tal 300 000 kronor till 2 600 000 kronor.

Såsom nämnts har svenska stadsförbundet hyst farhågor för att den föreslagna begränsningen av bidraget till enbart ett materielbidrag skulle medföra ökad kontroll över den kommunala verksamheten från statens sida. I anledning härav må framhållas, att de sakkunniga icke avsett att skapa ytterligare bestämmelser rörande kontrollen över att skoldistriktens skyldigheter beträffande skolornas förseende med undervisningsmateriel icke eftersättas utöver dem som redan finnas. De sakkunniga ha i detta sammanhang även avvisat framkomna förslag om upprättande av en minimiförteckning över undervisningsmateriel i olika skolor. Jag ansluter mig helt till vad de sakkunniga sålunda anfört och föreslagit. Däremot förordar jag, att genom skolöverstyrelsens försorg upprättas en förteckning över lämplig undervisningsmateriel att tjäna till vägledning vid skoldistriktens materielanskaffning.

Ehuru jag i likhet med de sakkunniga och skolöverstyrelsen är medveten om angelägenheten av att goda anordningar för materielens förvaring i skolorna äro för handen, är jag dock icke beredd att såsom överstyrelsen ifrågasatt förorda, att något villkor i sådan riktning föreskrives för erhållande av ifrågavarande statsbidrag. Jag anser mig icke heller för närvarande kunna biträda överstyrelsens förslag om anvisande av särskilda medel till en sakkunnig, vilken skulle stå till överstyrelsens förfogande vid behandlingen av frågor rörande undervisningsmateriel. Skulle ett oundgängligt behov uppstå av att anlita särskild sakkunnig för nämnda ändamål, torde anslagsposten till

arvoden och särskilda ersättningar åt inspektörer och sakkunniga biträden m. m. få anlitas.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i ämnet. Måhända kan det därvid visa sig lämpligt, att, såsom riksräkenskapsverket föreslagit, dessa bestämmelser infogas i en särskild kungörelse.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att statsbidrag till undervisningsmateriel vid folk- och småskolor må från och med redovisningsåret 1947/48 utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat, samt att i samband därmed nuvarande bestämmelser rörande underhålls- och materielbidrag skola upphöra att gälla;

dels ock till *Folkskolor m. m.: Bidrag till undervisningsmateriel* för budgetåret 1947/48 anvisa ett *förlagsanslag* av kronor 2 600 000.

Med bifall till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Torsten Svensson.